

Knjižnična klasifikacija leposlovja

Andrej Pogorelec

Andrej Pogorelec

Knjižnična

klasifikacija leposlovja

Andrej Pogorelec
Knjižnična klasifikacija leposlovja
Samozaložba
Ljubljana, 2015
Knjiga ni namenjena prodaji.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

025.4:82(0.034.2)

POGORELEC, Andrej

Knjižnična klasifikacija leposlovja [Elektronski vir] /
Andrej Pogorelec. - El. knjiga. - Ljubljana : samozal., 2015

ISBN 978-961-93855-1-7 (pdf)

280227328

Kazalo

Kategorizacija leposlovja v splošnih knjižnicah	5
Deskripcija	12
RAČUNALNIŠKI KATALOG.....	12
KRATEK PREGLED UVELJAVLJENIH MODELOV KLASIFICIRANJA LEPOSLOVJA	14
Primeri domačih kataložnih zapisov	34
Primeri tujih kataložnih zapisov.....	45
Literatura	56

Kategorizacija leposlovja v splošnih knjižnicah

Ob raziskovanju stanja na področju vsebinske razvrstitve in kategorizacije leposlovja v splošnih knjižnicah bi se bilo za začetek potrebno vprašati, v čem je sploh smisel in namen razvrščanja leposlovja v knjižnicah in komu je takšno razvrščanje namenjeno:

»Knjižnična klasifikacija je namenjena urejanju knjižničnega gradiva po vsebini. Ker je knjižnica namenjena uporabnikom, je tudi klasifikacija načrtovana z namenom, da bi uporabniki knjižnice lahko našli gradivo, za katerega ne poznajo bibliografskih podatkov« (Šauperl, 2000, str. 10).

Lahko bi torej rekli, da je vsebinsko razvrščanje v prvi vrsti namenjeno uporabnikom oz. bralcem, ki si leposlovno gradivo izposojajo, a hkrati s tem seveda tudi knjižničarjem-informatorjem, ki ob smiselni vsebinski klasifikaciji sicer nepregledne gmote leposlovnega gradiva lažje svetujejo svojim strankam. Še najboljše bi seveda bilo, če bralci pomoči informatorjev sploh ne bi

potrebovali in bi se ob ponujenem sistemu razvrstitve leposlovnih del lahko znašli kar sami. Vendar se zdi, da uporabniku, ki ne išče konkretnega avtorja ali naslova leposlovnega dela, razpoložljive vsebinske informacije in način njihove organiziranosti ne zadoščajo. Izkušnje pri praktičnem svetovalnem delu z bralci kažejo na to, da je iskanje po vsebinskih kriterijih razmeroma uspešno pri strokovnem in neleposlovnem gradivu, v primerih leposlovnih del pa so tovrstne informacije v katalogih knjižnic, ki izposojajo leposlovje, skromne, pomanjkljive ali pa jih sploh ni. Leposlovje se poleg osnovnih bibliografskih podatkov (avtor, naslov, letnica in kraj izdaje, založba, zbirka) lahko opredeljujejo še po kriterijih žanrske, jezikovne in jezikovno nacionalne pripadnosti. Te oznake so v katalogih opredeljene besedno in alfanumerično (UDK). Zelo redko pa so leposlovna dela predstavljena tudi z vidika tem, motivov ter časa in kraja dogajanja. Zato je iskanje po teh kriterijih lahko precej težavno.

Seveda se od informatorja upravičeno pričakuje, da ima za seboj več bralske »kilometrine« od povprečnega uporabnika, da ima boljši pregled nad naslovi in avtorji

del ter da se tudi ob pomoči obstoječih knjižničnih sistemov gesljenja, klasifikacije in katalogov nekako bolje znajde od uporabnika, pa vendar; literature je kratko malo preveč in vse, kar lahko ob obstoječih sistemih vsebinskega razvrščanja leposlovja informator stori, je, da v težavnejših primerih svetuje na podlagi svojih lastnih bralskih izkušenj. Te pa so seveda ne le subjektivne in odvisne od njegovega osebnega okusa ter razumevanja literature in literarne problematike, temveč so brez dvoma tudi precej omejene, kar je spričo vrtoglavega števila naslovov literarnih del, ki jih knjižnice ponujajo, povsem razumljivo.

Iz vsega povedanega sledi, da bi tako uporabnik, ki naj bi mu bila klasifikacija v prvi vrsti namenjena, kot informator, ki naj bi ob težavnejših iskalnih primerih uporabniku nudil pomoč, potrebovala učinkovitejši, kvalitetnejši in bolj poglobljen sistem organizacije informacije o vrstah, tipih in skupinah leposlovnega gradiva, ki ga knjižnice nudijo. Da pa ne bi govorili na pamet, si pogledjmo, kakšni in kateri kriteriji razvrščanja leposlovja prevladujejo v slovenskih splošnih knjižnicah. V knjižnicah s prostim pristopom se kot osnovna dilema

razvrščanja pojavlja problem razmerja med fizično ločitvijo gradiva na posamezne skupine, znotraj katerih so knjige urejene po policah po abecednem zaporedju avtorjev (kategorizacija) ter na tisti del vsebinskega opredeljevanja (deskripcije) z oznakami v katalogih in piktogramih, ki ne vpliva na samo postavitev gradiva. Uporabnik, ki ne išče konkretnega avtorja ali naslova, temveč se odloči za metodo brskanja med ponujenim leposlovnim gradivom, bo hočeš nočeš prisiljen sprejeti delitev na skupine gradiva, kakršno organizira knjižnica. Najpogostejša je delitev na vrste oz. nadzvrsti in zvrsti, kar pomeni, da se uporabnik že na samem začetku iskanja lahko odloča med dramatiko, poezijo ali pripovedništvom, pri čemer je slednje razdeljeno še v skupine, ki označujejo (pod)zvrsti oz. žanre (kriminalni romani, znanstvenofantastični romani, družbeni romani, itn.). Manj običajna je delitev na skupine del na osnovi nacionalno-jezikovne pripadnosti avtorjev, pri čemer so izjema lahko dela domačih avtorjev, tujejezična (torej neprevedena) dela pa so praviloma razvrščena v samostojne jezikovne skupine. Knjižnice se tu in tam odločajo tudi za posebno, fizično ločitev lahkotnejših,

manj zahtevnih literarnih del, ki jih bralstvu ponujajo kot branje za oddih, vendar praviloma tovrstne knjige niso posebej označene (izjema je npr. ena izmed ljubljanskih knjižnic, ki uporablja posebni privesni vrstilec – 312.5 – trivialna literatura) in je njihova bolj ali manj naključna razvrstitev prej stvar sprotnih in od informatorja do informatorja lahko tudi različnih odločitev.

Knjižničar je postavljen pred dilemo, na osnovi katerih kriterijev naj konkretne fizične enote leposlovnega gradiva razvršča v posamezne med seboj ločene skupine, ki bodo zložene na policah. Potrebno je vzpostaviti neko logično, hierarhično ali nehierarhično urejeno strukturo razredov ali skupin, pri čemer je nujno sprejemati vse prej kot enostavne odločitve o prioritetah in relevantnosti posameznih razvrščalskih kriterijev. Je pomembnejša delitev na žanre ali nacionalno-jezikovno pripadnost avtorjev, jezik besedil ali časa nastanka, težavnost besedil ali morebitne formalno-vsebinske karakteristike? Idealne rešitve ni, saj vseh kriterijev pri tvorjenju skupin kratko malo ni mogoče upoštevati. Lahko se na primer odločimo, da vse gradivo razvrstimo po žanrih, s čimer bomo uporabniku olajšali iskanje posameznih zvrsti (npr.

kriminalni roman ali pustolovski roman), hkrati s tem pa bomo otežili iskanje, pri katerem bi uporabnik želel brskati le med pripovednimi deli francoskih ali pa recimo slovenskih avtorjev. Razdelitev na žanre bi bila za uporabnika moteča tudi v primeru, ko bi hotel na enem mestu dobiti vsa literarna dela enega in istega avtorja. Če upoštevamo možnost, da gre za avtorja, čigar opus zajema dela različnih literarnih vrst oz. nadzvrsti in zvrsti, bi moral uporabnik pregledati cel niz skupin, preden bi nabral vse naslove. V takšnem primeru bi bila gotovo še najbolj zaželena razvrstitev po nacionalno-jezikovni pripadnosti avtorja, še bolje pa bi bilo (če uporabnik ne bi imel podatka o nacionalni-jezikovni pripadnosti avtorja), če bi bila vsa (pripovedna) leposlovna dela urejena v eni sami skupini po principu abecednega zaporedja avtorjev (v nekaterih slovenskih knjižnicah se takšno razvrščanje dejansko uporablja).

V primerih tvorjenja velikih skupin, znotraj katerih so premešana dela, ki pripadajo različnim žanrom, je te mogoče označiti s piktogrami (nalepkami na hrbtih knjig), ki določijo zvrstno pripadnost posameznega dela. V vsaj eni izmed ljubljanskih knjižnic, se takšna

označitev uporablja pri skupini pripovednih besedil slovenskih avtorjev, medtem ko so dela tujih avtorjev razvrščena po policah v posamezne, med seboj ločene skupine glede na žanrsko pripadnost besedil. Piktogrami so gotovo zanimiva in praktična rešitev, ki na sekundarni ravni omogoča klasificiranje fizičnih enot gradiva. Nalepke so črnobeke ali barvne, so dobro vidne, znaki pa označujejo tipično lastnost žanra. Uporabnik lahko tako v živem stiku s knjigami na policah dobi več informacij hkrati. Primarna informacija je pri tem seveda informacija o vrsti književnosti, ki je zbrana v konkretno, po abecednem zaporedju avtorjev urejeno in po policah razvrščeno zbirko knjig neke določene skupine (npr. slovenska književnost), sekundarna, prav tako dovolj očitna informacija, pa se, kot rečeno, prikaže s pomočjo piktogramov. Najbrž bi s piktogrami lahko označevali tudi druge razvrstitvene oznake, v skrajnem primeru bi hrbet knjige prenesel celo več nalepk hkrati, vendar je pri tem potrebno postaviti tudi neke meje. Pretirana raba piktogramov bi utegnila postati moteča in zato nepregledna.

Deskripcija

RAČUNALNIŠKI KATALOG

V računalniškem katalogu je vsebinski opis leposlovja mogoče oblikovati z gesljenjem (polja 600-610 formata COMARC), z alfanumeričnimi vrstilci (polje 675) in s kodiranimi podatki, (polja 100, 101, 105). Poleg informacij, ki jih v Sloveniji uporabnik knjižnice dobi ob pregledovanju gradiva na policah, se tako kot pomemben vir informacij pojavijo še listkovni (danes manj aktualni) in računalniški katalogi, ki verjetno, ko gre za vprašanje neke celovite klasifikacije leposlovja, ne opravljajo takšne vloge kot bi jo morda lahko. Zdi se namreč, da se vsaj, kar zadeva leposlovne tekste, vsebinske (besedne) informacije o posameznih bibliografskih enotah razmeroma pičle in pomanjkljive, največkrat pa jih sploh ni. Tako se poraja vtis, da sta bibliografski opis (avtor, naslov, leto izdaje, itd.), kot tudi podatki o stanju zaloge, izjemnega pomena tako za uporabnika kot informatorja, medtem ko je pomen vsebinskih informacij zaradi različnih, v precejšnji meri tudi razumljivih razlogov,

takorekoč zanemarljiv. Seveda pa to ni razlog, zaradi katerega bi uporabi računalniškega kataloga (sistem COBISS) kot instrumenta vsebinske obdelave leposlovja in vira informacij smeli pripisovati minoren značaj. Prav nasprotno. V samem sistemu omenjenega kataloga ni nobenih načelnih zadržkov, ki bi onemogočali izpeljavo bolj dodelane in domišljene vsebinske obdelave leposlovja. Ker so tako prostorske kot kategorizacijsko-klasifikacijske možnosti razvrščanja in iskanja po policah omejene, ostaja ravno računalniški katalog (kot vir in sredstvo oblikovanja informacij) opcija, s pomočjo katere bi bilo mogoče realizirati neke celovitejše klasifikacijske rešitve.

Jasno je, da sodobni bralci računalniških katalogov že dolgo ne uporabljajo le v knjižnicah, ampak tudi doma in na drugih lokacijah (internet). V praksi se vse pogosteje dogaja, da uporabnik informatorju prinese tiskan kataložni zapis posamezne ali posameznih leposlovnih bibliografskih enot, ki si jih želi izposoditi. Iz takšnega zapisa so jasno razvidni podatki o avtorstvu, naslovu, izdaji, itn. Prav tako jasni so podatki o stanju zaloge in statusu gradiva. Tako uporabnik kot informator pa pri

tem včasih pogrešata vsebinske informacije o gradivu. Katalog odlično funkcionira, kadar se odločimo za iskanje po formalnih kriterijih (avtor, naslov, itn.), če pa želimo leposlovna dela iskati s pomočjo ključnih besed in gesel, se naše iskanje praviloma konča z neuspehom, saj se pri vsebinski obdelavi gesljenja skoraj ne uporablja. Namesto besednih, uporabniku prijaznejših vsebinskih oznak, pri klasifikaciji leposlovja prevladuje uporaba decimalnega številčnega sistema (UDK), ki je bolj kot uporabniku namenjen knjižničarjem, pa še ti ga največkrat ne uporabljajo kot iskalni, temveč le kot razvrstitveni kriterij,

KRATEK PREGLED UVELJAVLJENIH MODELOV KLASIFICIRANJA LEPOSLOVJA

Klasificiranje leposlovja je v prvi vrsti namenjeno uporabnikom, ki iščejo beletristiko po vsebinskih kriterijih in nimajo formalnih, bibliografskih podatkov, kar pomeni, da v principu ne iščejo konkretnih, vnaprej izbranih avtorjev, naslovov ali morda zbirk in založb. Ker so se tovrstne potrebe v razvoju knjižnic precej

spreminjale, se je izoblikovalo več različnih modelov klasificiranja leposlovja. Poleg najbolj znanih modelov, kot sta Univerzalna decimalna klasifikacija in Deweyeva klasifikacija, ki sta seveda univerzalni in vključujeta vse gradivo, je potrebno omeniti še klasifikacijo Kongresne knjižnice, Ranganathanovo klasifikacijo in Blissovo klasifikacijo. Tudi v teh primerih gre za univerzalne klasifikacije, ki vključujejo vse človeško znanje. Obstajajo pa seveda tudi klasifikacije, ki so omejene le na posamezne discipline, stroke ali vrste gradiva. Nekaj takšnih disciplinarnih ali specialnih tipov klasifikacij (za področje leposlovja) bo predstavljenih v nadaljevanju. Klasifikacije se nadalje delijo še na fasetne in hierarhične klasifikacije, pri čemer med fasetne sodita Ranganathanova in Blissova klasifikacija, Univerzalna decimalna klasifikacija, Deweyeva klasifikacija in Klasifikacija kongresne knjižnice pa so hierarhične klasifikacije¹.

V današnjem času sta, kot rečeno, med najbolj razširjenimi vrstami knjižničnih sistematičnih klasifikacij Deweyeva in Univerzalna decimalna klasifikacija.

¹ Več o tem: Šauperl, 2000

Deweyeva decimalna klasifikacija je pravzaprav nekakšna predhodnica in hkrati tudi osnova za razvoj in nastanek Univerzalne decimalne klasifikacije. Ime je dobila po Melvilu Deweyu, ki je bil njen idejni oče in je prvo osnovno klasifikacijsko zamisel izvedel že davnega leta 1876. Njegov sistem klasifikacije se je najprej razširil po Ameriki, kasneje pa tudi po drugih deželah. Leta 1895 je IIB – Institut International de Bibliographie (Mednarodni bibliografski institut) prevzel Deweyev sistem klasifikacije, ga predelal ter nagradil in v letih 1905-1907 v francoščini objavil pod naslovom »Manuel de Répertoire Bibliographique Universel«. To je bila pravzaprav že prva izdaja Univerzalne decimalne klasifikacije. V letih 1927-1933 ji je sledila francoska izdaja, druga izdaja, ki je bila objavljena pod naslovom »Classification Decimale Universelle«. Kasneje je bilo objavljenih še več celotnih, srednjih ter skrajšanih izdaj v številnih jezikih. Prvi slovenski prevod skrajšane izdaje je pripravila in objavila Centralna tehniška knjižnica v Ljubljani, leta 1967. Sledila je izdaja v letu 1982 in nato še v letu 1991. V obeh primerih je bil izdajatelj Centralna tehniška knjižnica. Leta 1974 je izšel prevod srednje

izdaje osme skupine UDK, ki jo je prevedla Vlasta Pacheiner, recenzirali pa so P. Jagodic, J. Orešnik in J. Kos. Ravno v skupini 8 (Literatura, Literarna veda in Jezikoslovje) in še v nekaterih drugih skupinah je v kasnejših letih prišlo do sprememb, ki so bile v devetdesetih letih (v slovenskem jeziku) objavljene v reviji Knjižnica (Kovač in Vrhovšek, 1995). Spremenili so se vrstilci oz. deli vrstilcev, ki označujejo nacionalno-jezikovno pripadnost literarnih del oz. njihovih avtorjev. Tako je npr. vrstilec za angleško književnost iz stare oblike 820 prešel v novo 821.111. Posebni privesni vrstilci, ki v skupini 8 označujejo literarne vrste in/ali zvrsti, pa so tudi po spremembah v skupini ostali nespremenjeni.

Raba teh vrstilcev je seveda ključnega pomena za razvrstitev leposlovnega gradiva v vseh knjižnicah, ki uporabljajo sistem Univerzalne decimalne klasifikacije. Zato bi jih veljalo podrobneje pregledati (izdaja 1991):

- 82-1/-9 Literarne zvrsti
- 82-1 Pesništvo v vezani obliki. Poezija
- 82-12 Dramske pesnitve. Gledališka dela v verzih
- 82-13 Epske pesnitve
- 82-14 Lirske pesnitve, npr. himne, elegije, balade

- 82-17 Satirične pesnitve. Humoristične pesnitve
- 82-193 Manjše pesmi, npr. uganke, epigrami
- 82-194 Pesniški almanahi (zborniki)

- 82-2 Dramatika
- 82-21 Žalne igre. Tragedije
- 82-22 Veseloigre. Komedije. Vodvili. Parodije
- 82-23 Ljudske tragedije
- 82-24 Zgodovinska dramska dela
- 82-25 Razna dramska dela. Enodejanke. Igrice
- 82-252.5 Lutkovne igre
- 82-254 Igre za praznične uprizoritve. Priložnostne igre
- 82-29 Radijske igre
- 82-293 Muzikalna gledališka dela. Libreti
- 82-293.7 Scenariji in televizijske igre

- 82-3 Pripovedništvo. Romani. Novele. Povesti. Poročila
- 82-31 Romani
- 82-311.2 Romani nravi in značajev. Romani iz resničnega življenja
- 82-311.3 Romani dogajanja. Avanturistični romani. Robinzoniade. Razbojniški romani. Meščansko-realistični pustolovski romani. Viteški pustolovski romani. Pomorski romani. Romani o živalih

- 82-311.6 Zgodovinski romani. Romani o zgodovinskih junakih. Politični romani. Vojni romani
- 82-311.8 Potopisni romani. Eksotični romani
- 82-311.9 Znanstveni romani
- 82-312.4 Kriminalni, policijski in vohunski romani. Detektivke
- 82-312.5 Podlistkarski romani. Popularni romani. Plažasti romani. Trivialni romani
- 82-312.6 Avtobiografski in biografski romani. Romansirani življenjepisi
- 82-312.9 Fantastični romani. Znanstvena fantastika
- 82-313.1 Satirični romani
- 82-32 Novele. Kratke zgodbe
- 82-34 Izmišljene zgodbe. Legende. Umetne pravljice
- 82-36 Zgodbice. Anekdote
- 82-4 Eseji
- 82-5 Govori
- 82-6 Pisma
- 82-7 Satire v prozi. Humoreske. Epigrami. Parodije. Burleskne šale.
- 82-8 Razno. Poligrafije. Dialogi. Aforizmi. Antologije, itd.
- 82-821 Antologije enega avtorja v eni knjigi (razne zvrsti)
- 82-84 Življenjska pravila (maksime). Poučni izreki (sentence). Jedrnati izreki. Miselni drobci (aforizmi). Pogovori. Omizni govori

- 82-9 Druge vrste literature
- 82-94 Zgodovina kot literarna zvrst.
Zgodovinopisje. Kronike. Letopisi. Opisi
znamenitosti. Memoari. Dnevniki. Spomini.
Življenjepisi. Biografije
- 82-992 Potopisi

Treba je seveda reči, da se izmed vseh naštetih zvrsti, ki jih predvideva tretja, spremenjena in dopolnjena izdaja iz leta 1991, v praksi splošnih knjižnic upošteva le nekatere, pri čemer so marsikje še vedno v rabi pojmi in terminologija prejšnjih izdaj UDK tablic. Tako se zdi, da so npr. pri romanih še vedno v rabi oznake za psihološki roman (82-311.1) in pa tako imenovani družbeni, navadni ali družabni roman (82-311.2) ter zvrst socialno-družbenih romanov (82-311.4). V vsaj eni izmed ljubljanskih splošnih knjižnic se na primer uporabljata oznaki družabni roman (82-311.2) in družbeni roman (82-311.4), ponekod pa je v rabi tudi izraz navadni roman (82-311.2). Kot je razvidno iz računalniških kataložnih zapisov, se tudi v šifrantu sistema COBISS (segment katalogizacija) uporablja oznaka družbeni roman.

Tudi na splošno se raba posameznih vrstilcev UDK v pretežni meri prilagaja sistemu razvrstitve knjig po

policalah, kar v praksi pomeni, da splošne knjižnice nekaterih klasifikacijskih oznak sploh ne uporabljajo. Področji poezije in dramatike se praviloma ne delita na posamezne zvrsti, pač pa se pri poeziji in dramatiki preferira delitev na slovenske in tuje avtorje. Takšno delitev nekatere knjižnice uporabljajo tudi pri razvrstitvi pripovednih del, ki pa jih večina splošnih knjižnic razvršča tudi in zlasti glede na žanrsko oz. zvrstno pripadnost (zgodovinski romani, kriminalni romani, itn.). Pri tem pa se poraja občutek, da se ne glede na nekatere razlike pri postavitvi med posameznimi knjižnicami v večini primerov skupine delijo na večje število manjših, ki zajemajo žanrsko literaturo (kriminalke, znanstvena fantastika, itn.), ter na eno samo večjo skupino, ki vključuje velik del leposlovnega pripovednega gradiva in se označuje bodisi kot družbeni, družabni ali navadni roman. Vsi trije izrazi so terminološko in pomensko morda nekoliko problematični. Kar zadeva »družbene romane«, bi se dalo trditi, da pravzaprav vsi romani na tak ali drugačen način, posredno ali neposredno govorijo o človeški družbi in tako »družbenost« ni ustrezen klasifikacijski kriterij. Oznaka »družabni roman« se zdi v

tem smislu prav tako vprašljiva in neprepričljiva, nič manj problematičen pa ni niti izraz »navadni roman«, saj je vsebinsko votel, meri na neko, nikjer definirano normo navadnosti ter vsa pripovedna dela drugih klasifikacijskih skupin uvršča pod skupni imenovalec »nenavadnih« romanov. Problema ne rešuje niti novejša oznaka, ki za vrstilec 82-311.2 predvideva izraz »Romani nravi in značajev. Romani iz resničnega življenja«. Dejstvo je, da skupina, ki jo označuje vrstilec 82-311.2, nima jasno razvidnega skupnega imenovalca, na podlagi katerega bi bilo mogoče opredeljevati in utemeljevati morebitne smiselne povezave in analogije med posameznimi, v skupino vključenimi pripovednimi deli. Tako se poraja vtis, da gre za nekakšno rezervno skupino, v katero vključimo vse, kar ne sodi kam drugam. Ob tem se seveda jasno izraža tudi nezadostnost (zgolj) vrstno zvrstnega klasificiranja, ki v obstoječem sistemu nedvomno predstavlja prevladujoč princip razvrščanja leposlovja.

Treba je seveda reči, da je razvrstitev v splošnih knjižnicah, ki hranijo veliko količino leposlovnih del, v veliki meri vezana tudi na tradicijo in ustaljen sistem, ki

so ga vajeni tako knjižničarji kot obiskovalci knjižnice. Povsem razumljivo je tudi, da predstavlja vsak večji poseg, ki vključuje obsežno preetiketiranje, prestavljanje gradiva in spreminjaje podatkov v katalogih, za knjižnico ob vsem tekočem delu veliko obremenitev. Zato morajo biti razlogi za morebitne spremembe dobro utemeljeni. Same spremembe vrstilcev UDK (kot npr. spremembe pri nacionalno-jezikovni pripadnosti avtorjev) knjižnice praviloma upoštevajo, vendar jih v zapisih ali na etiketah na gradivu praviloma ne spreminjajo za nazaj.

Splošne knjižnice pri klasifikaciji običajno uporabljajo skrajšane izdaje Univerzalne decimalne klasifikacije, medtem ko se v Nacionalni knjižnici poslužujejo tudi srednjih izdaj, kot npr. izdaje iz leta 1974 (Univerzalna decimalna klasifikacija, 1974), v rabi pa je tudi novejša verzija (UDC Master Reference File, 1997) v prevodu Tatjane Kovač. Na področju leposlovja najnovejši prevod obsega naslednje vrstilce za literarne vrste in zvrsti (82-1/-9):

- 82-1 Poezija. Pesmi. Verzifikacija
- 82-12 Dramska verzifikacija

- Vključuje:* Dramske pesnitve. Verzne drame.
(Poetične drame)
- 82-2
- 82-13 Epske pesnitve
- 82-132 Komična epika. Komične junaške pesmi
- 82-133 Bukolične pesmi. Pastirske pesmi. Idile.
Ekloge
- 82-14 Lirske pesmi
- 82-141 Verske ode. Himne. Slavilne pesmi. Obredne
pesmi. Bakhantske ode, ditirambi.
Metafizične in mistične pesmi
- 82-142 Junaške ode. Slavospevi
- 82-143 Elegije. Žalostinke. Monodije. Pogrebne
pesmi
- 82-144 Balade
→ 398.8, 81-146.2
- 82-145 Moralistične, filozofske pesmi
- 82-146 Sentimentalne, komične pesmi itn.
- 82-146.1 Pivske pesmi. Pesmi, ki slavijo ljubezen
- 82-146.2 Sentimentalne balade. Ljubezenske pesmi
- 82-146.3 Komične pesmi
- 82-147 Kantate. Uglasbene pesmi
- 82-15 Poučne pesmi
- 82-16 Opisne pesmi
- 82-17 Satirične in humoristične pesmi
- 82-191 Alegorične pesmi. Basni v verzih, prilike, itn.
- 82-192 Pesmi z napevi

- Vključuje:* Besedila za jazz, popevke
 → 82-147
- 82-193 Kratke pesniške zvrsti
- 82-193.1 Uganke
 → 398.6
- 82-193.2 Epigrami. Madrigali (v literarnem pomenu)
 → 784.15, 801.675.2
- 82-193.3 Soneti
 → 801.675.2
- 82-193.4 Rondeli (rondoji). Trioleti
 → 801.675.1
- 82-193.5 Svatbene pesmi
Vključuje: Epitalamij. Protalamij
- 82-193.6 Epitafi. Spominski napisi
- 82-194 Pesniški almanahi
- 82-2 Dramatika. Gledališke igre
 → 792, 81-12
- 82-21 Tragedije
- 82-22 Komedije
- 82-221 Komedija v ožjem pomenu. Dramatika s srečnim koncem, toda ne v neskladju z resnobnostjo
- 82-222 Komedije, t.j. zabavne igre. Vodvil. Veseloigre
Vključuje: Visoka komedija. Aristokratska komedija. Nizka situacijska komedija. Spletka

- 82-223 Farse. Bučne komedije. Situacijske komedije
- 82-224 Skeči. Gledališke revije
- 82-225 Parodija. Satira
→ 82-17, 82-7
- 82-23 Melodrame. Srhljivke. Misteriji
Ljudsko gledališče
- 82-24 Zgodovinske igre
- 82-25 Različna dramska dela
- 82-251 Verska drama
- 82-252 Pravljичne, fantazijske igre
- 82-254 Igre za praznične uprizoritve. Priložnostne igre
- 82-27 Monologi. Recitacije. Igre za enega igralca (monodrame)
- 82-28 Tendenčne, poučne, propagandne igre
- 82-829 Srednjeveška in renesančna dramatika
- 82-291.1 Liturgična dramatika
Vključuje: Verske, biblične igre. Misteriji, mirakli. Božične, velikonočne igre (Pasijon)
→ 82-251, 82-97
- 82-291.2 Posvetna dramatika
Vključuje:
Moralitete. Igre s svarilnim zgledom.
Satirične farse. Norčave igre
- 82-292 Ljudsko gledališče. Ljudske igre
→ 398.54
- 82-293 Glasbene igre. Libreti

- 78.089.1, 782
- 82-293.1 Opera
- 82-293.2 Komična opera. Opereta
- 82-293.4 Glasbena drama. Deklamacije z glasbeno spremljavo.
Melodrama (v prvotnem pomenu)
→ 82-23
- 82-3 Pripovedništvo
- 82-31 Romani
 - 82-311.1 Psihološki romani. Prvoosebni romani
 - 82-311.2 Romani nravi. Romani iz resničnega življenja
 - 82-311.3 Pustolovski romani. Akcijski romani
 - 82-311.4 Družbeni romani. Pikareskni romani
 - 82-311.5 Frivolni, komični romani
 - 82-311.6 Zgodovinski romani. Politični romani. Vojni romani
 - 82-311.7 Tendenčni, poučni, propagandni romani
 - 82-311.8 Potopisni romani. Eksotični romani
 - 82-311.9 Znanstveni romani. Znanstvena fantastika
 - 82-312.1 Filozofski romani
Vključuje: Eksistencialni romani
 - 82-312.2 Verski romani. Romani z mistično ali moralistično tematiko
 - 82-312.3 Bukolični romani
 - 82-312.4 Kriminalni romani
 - 82-312.5 Popularna, cenena, senzacionalna proza

- 82-312.6 Avtobiografski romani. Romansirani življenjepisi, polbiografije
- 82-312.7 Pisemski romani. Dialoški romani
- 82-312.8 Simbolični romani
- 82-312.9 Domišljjski, fantastični romani
- 82-313.1 Satirični romani
- 82-313.2 Utopični romani
- 82-34 Pripovedi
→ 398.2
- 82-341 Komične zgodbe
→ 82-311.5
- 82-342 Poučne pripovedi. Basni
- 82-343 Miti. Legende. Pravljice. Pripovedke
- 82-344 Pripovedi s čudežno, nadnaravno, grozljivo tematiko
- 82-36 Kratke zgodbe. Anekdote
→ 398.23
- 82-39 Srednjeveški ljubezenski in pustolovski romani
- 82-4 Eseji
- 82-5 Govorništvo. Govori. Pridige. Nagovori. Predavanja. Zdravice
- 82-6 Pisma. Korespondenca. Literarna dela v pisemski obliki
- 82-7 Satire v prozi. Humor, epigrami, parodije, itn.
- 82-82 Poligrafije. Izbori, izvlečki. Antologije. Kuriozitet
→ 08

- 82-83 Filozofski dialogi
- 82-84 Maksime. Poučni izreki. Sentence. Aforizmi. Jedrnati izreki. Reki. Pregovori. Misli. Priložnostni govor
- 82-845 Duhovitosti. Dovtipi. Besedne igre
- 82-9 Druge literarne zvrsti
- 82-91 Poljudna književnost
Vključuje:
Poljudne izdaje, Poenostavljene različice
→ 087.6, 398.5
- 82-92 Literarni časopisi. Spisi za časnike, časopisi, revije.
Novinarstvo. Priložnostna književnost. Polemični, politični
Spisi. Pamfleti
→ 050, 070
- 82-93 Književnost za otroke. Mladinska književnost
→ 087.5
- 82-94 Zgodovina kot literarna zvrst. Zgodovinski spisi.
Zgodovinopisje. Kronike. Letopisi. Spomini. Dnevniki. Biografije. Avtobiografije
→ 82(091), 929
- 82-95 Kritika kot literarna zvrst
Recenzije. Literarnozgodovinski spisi
→ 82.09
- 82-96 Znanstvena in filozofska književnost

- 82-95 Verska književnost splošno
 → 244, 82-251, 82-291.1
- 82-98 Gesla, slogani, parole. Osebne maksime.
 Napisi. Rebusi. Uganke. Anagrami. (Grafiti)
- 82-991 Razprave
- 82-992 Potopisi
- 82-993 Opolzka, nespodobna, dražljiva književnost.
 Erotična književnost. Pornografija.
- 82-994 Neobičajna, čudaška književnost.
 Književnost navdihnjenec, jasnovidec,
 blaznežev
- 82-995 Literarni ponaredki, prevare. Pastiš.
 Namišljena, domnevna dela
 → 098.3

Za klasifikacijo leposlovja so nedvomno pomembni tudi vrstilci, ki določajo nacionalno-jezikovno pripadnost avtorjev. V že omenjeni srednji izdaji tablic so pod vrstilcem 821 navedene naslednje skupine (našteti je le nekaj primerov):

- 821 Književnosti posameznih jezikov
- 821.111 Angleška književnost
- 821.112.2 Nemška književnost
- 821.133.1 Francoska književnost
- 821.134.2 Španska književnost

- 821.134.3 Portugalska književnost
- 821.14 Grška književnost
- 821.161.1 Ruska književnost
- 821.521 Japonska književnost
- 821.922 Književnost v esperantu

Še preden se lotimo konkretnih primerov računalniških kataložnih zapisov, bi kazalo opozoriti na nekaj osnovnih značilnosti vsebinske obdelave, bloka vsebinske analize v formatu COMARC ter vsebino šifranta leposlovja, kakršnega se uporablja pri obdelavi v sistemu COBISS.

Zlasti ko gre za zapise v vzajemnem katalogu, sta osnovni zahtevi vsebinske obdelave enotna in nedvoumna identifikacija vsebine dokumentov in enotnost pri oblikovanju zapisov. Blok vsebinske analize sestavlja sklop polj (6xx), ki vsebujejo predmetne oznake (osebno ime kot predmetna oznaka (600), stvarni naslov kot predmetna oznaka (605), tema dela kot predmetna oznaka (606), časovna predmetna oznaka (608) in formalna predmetna oznaka (609)). Podpolja v poljih (6xx) pa vsebujejo določila (ali podskupine), ki se delijo na tematsko (x), geografsko (y), časovno (z) in formalno (w) določilo. Tako polja kot podpolja imajo ustrezne

iskalne indekse. Posebej je treba izpostaviti polje prostih predmetnih oznak (610), ki se ne oblikujejo na osnovi kontroliranih geslovnikov, in polje 675, ki je namenjeno Univerzalni decimalni klasifikaciji in vsebinskim oznakam, ki so shranjene v lokalnih ali skupnih šifrantih vzajemnega kataloga. Pomembno je tudi polje 105 (polje kodiranih podatkov), kjer se označujejo kode za vrsto vsebine (105b) in kode za književno zvrst (105f).

Šifrant za književno zvrst v polju 105f vsebuje naslednje kategorije:

- a roman
- a1 družbeni roman
- a2 pustolovski roman
- a3 zgodovinski, vojni roman
- a4 kriminalni, vohunski, detektivski roman
- a5 (avto)biografski roman, življenjepis sploh
- a6 (znanstveno)fantastična proza
- b drama
- b1 radijska igra
- b2 scenarij (TV ali drug)
- b3 libreto
- c esej
- d humor, satira, parodija
- e pisma
- f kratka proza

- f1 pravljice
- f2 anekdote
- f3 aforizmi, pregovori
- f4 basni
- g poezija
- g1 uganke
- g2 pesniška antologija
- h govor
- h2 intervju
- i1 spomini, dnevnik
- i2 potopis, reportaža
- x ljudsko slovstvo
- x1 ljudsko pesništvo
- x2 ljudska proza
- x3 miti, legende
- z druge in mešane literarne vrste
- z1 antologija (druge literarne vrste)
- z2 zbrano delo
- z3 izbrano delo

Primeri domačih kataložnih zapisov

Iz primerov kataložnih izpisov (format COMARC in uporabniški format) konkretnega leposlovnega dela (Bernhard Schlink: »*Bralec*«) v računalniških katalogih različnih knjižnic je bolj ali manj razviden način in obseg vsebinske obdelave:

NUK – UPORABNIŠKI:

AVTOR: Schlink, Bernhard – avtor
ODGOVORNOST.....: Baumgartner, Sandra –
prevajalec – avtor dodatnega besedila
NASLOV.....: Bralec
IMPRESUM.....: Ljubljana : Cankarjeva
založba, 2001
FIZIČNI OPIS.....: 181 str., 20 cm
ISBN.....: 961-231-243-5
OSTALI NASLOVI.....: Der Vorleser
PREDMETNE OZNAKE...: Schlink, Bernhard (1944-)
– Literarne študije
UDK.....: 821.112.2-311.2,
821.112.2.09 Schlink B.
UDK ZA STATISTIKO.....: 82

NUK – COMARC

ID=112673536 LN=0000566015 M V8 16.05.2001
NUK::METKA_K Updated: 26. 09. 2001 NUK::META
Copied: 08. 08. 2001

- 001 an – novi zapis ba – tekstovno gradivo - tiskano cm
– monografska publikacija d0 – ni hierarhičnega
odnosa
- 010 a961-231-243-5
- 020 aSI
- 021 asvn – Slovenija b200104902
- 100 bd – monografska publikacija, zaključena c2001
em – odrasli, splošno (leposlovje) hslv – slovenski
- 1011 aslv – slovenski cger – nemški
- 102 asvn – Slovenija
- 105 ay – publikacija ni ilustrirana fa1 – družbeni roman
- 2000 aBralec fBernhard Schlink gprevod [in spremna
beseda] Sandra Baumgartner
- 210 aLjubljana cCankarjeva založba d2001 e[Ljubljana]
gKurir
- 215 a181 str. d20 cm
- 3001 aPrevod dela: Der Vorleser
- 3001 aKnjiga naj bo sekira zamrzlemu morju v nas
/Sandra Baumgartner: str. 163-181
- 50000a Der Vorleser mslv – slovenski
- 60011aSchlink bBernhard f1944 – wLiterarne študije
2NUK
- 675 a821.112.2-311.2 b821.112.2 c821.112.2 – Nemška
književnost
(vključno avstrijska, švicarska, jidiš) s82

675 a821.112.2.09 Schlink b.
700 1aSchlink bBernhard 4070 – avtor
70201aBaumgartner bSandra 4730 – prevajalec 4080 –
avtor dodatnega besedila
VRSTA GRADIVA.....: monografska publikacija,
tekstovno gradivo – tiskano
COBISS-ID.....: 112673536

KNJIŽNICA OTONA ŽUPANČIČA – UPORABNIŠKI

VRSTA GRADIVA: monografska
publikacija, tekstovno gradivo – tiskano
ISBN.....: 961-231-243-5
DRŽAVA IZIDA.....: Slovenija
LETO IZIDA.....: 2001
JEZIK BESEDILA/IZVIRNIKA : slovenski / nemški
VRSTA VSEBINE/LIT. VRSTA : / družbeni roman
DELO IMA.....: publikacija ni
ilustrirana
AVTOR: Schlink, Bernhard –
avtor
ODGOVORNOST.....: Baumgartner, Sandra
– prevajalec – avtor dodatnega besedila
NASLOV.....: Bralec
IMPRESUM.....: Ljubljana :
Cankarjeva založba, 2001
TISKARNA.....: ([Ljubljana] : Kurir)
FIZIČNI OPIS.....: 181. str., 20 cm

OPOMBE.....: Prevod dela: Der Vorleser // Knjiga naj bo sekira zamrzlemu morju v nas / Sandra Baumgartner: str. 163-181

OSTALI NASLOVI.....: Der Vorleser

PREDMETNE OZNAKE: // Schlink, Bernhard (1944) – Literarne študije

PREDMETNE OZNAKE.....: nemški roman // 20.st.

UDK.....: 821.112.2-311.2, 821.112.2.09 Schlink B.

UDK ZA STATISTIKO.....: 82

COBISS-ID.....: 112673536

KNJIŽNICA OTONA ŽUPANČIČA – COMARC

ID=112673536 LN=0000098494 M V3 16.05.2001
NUK::METKA_K

Updated: 10.01.2002 SIKOZ::MIRJAM Copied:
04.07.2001

001 ac – popravljene zapise ba- tekstovno gradivo –
tiskano cm – monografska publikacija d0 – ni
hierarhičnega odnosa

010 a961-231-243-5

100 bd – monografska publikacija, zaključena c2001
em – odrasli, splošno (leposlovje) hslv – slovenski

1011 aslv – slovenski cger – nemški

102 asvn – Slovenija

105 ay – publikacija ni ilustrirana fa1 – družbeni roman

2000 aBralec fBernhard Schlink gprevod [in spremna beseda] Sandra Baumgartner

210 aLjubljana cCankarjeva založba d2001 e[Ljubljana] gKurir

215 a181 str. d20 cm

3001 aPrevod dela: Der Vorleser

3001 aKnjiga naj bo sekira zamrzlemu morju v nas / Sandra Baumgartner: str. 163-181

50000a Der Vorleser mslv – slovenski

60011aSchlink bBernhard f1944- wLiterarne študije 2NUK

6100 anemški roman a20.st.

675 a821.112.2-311.2 b821 c821.112.2 – Nemška književnost (vključno avstrijska, švicarska, jidiš) s82

675 a821.112.2.09 Schlink B.

700 1aSchlink bBernhard 4070 – avtor

70201 aBaumgartner bSandra 4730 – prevajalec 4080 – avtor dodatnega besedila

MARIBORSKA KNJIŽNICA – UPORABNIŠKI

VRSTA GRADIVA.....: monografska publikacija, tekstovno gradivo – tiskano

ISBN.....: 961-231-243-5

DRŽAVA IZIDA.....: Slovenija

LETO IZIDA.....: 2001

JEZIK BESEDILA/IZVIRNIKA: slovenski / nemški

VRSTA VSEBINE/LIT. VRSTA : / družbeni roman
DELO IMA.....: publikacija ni
ilustrirana
AVTOR.....: Schlink, Bernhard –
avtor
ODGOVORNOST.....: Baumgartner, Sandra –
prevajalec – avtor
dodatnega besedila
NASLOV.....: Bralec
IMPRESUM.....: Ljubljana : Cankarjeva
založba, 2001
TISKARNA.....: ([Ljubljana] : Kurir)
FIZIČNI OPIS.....: 181 str., 20 cm
OPOMBE.....: Prevod dela: Der
Vorleser // Knjiga naj
bo sekira zamrzlemu
morju v nas /Sandra
Baumgartner: str.
163-181
OSTALI NASLOVI.....: Der Vorleser
PREDMETNE OZNAKE.....: // Schlink, Bernhard
(1944-) – Literarne študije
PREDMETNE OZNAKE.....: nemški roman // 20.st.
UDK.....: 821.112.2-311.2, 821-
112.2.09 Schlink B.
UDK ZA STATISTIKO.....: 82
COBISS-ID.....: 112673536

MARIBORSKA KNJIŽNICA – COMARC

ID=112673536 LN=0000064468 M V8 16.05.2001
NUK::METKA_K

Updated: 31.01.2002 SIKMB::DARJA Copied:
04.01.2002

001 ac – popravljene zapise ba- tekstovno gradivo –
tiskano cm – monografska publikacija d0 – ni
hierarhičnega odnosa

010 a961-231-243-5

020 aSI

021 asvn – Slovenija b200104902

100 bd – monografska publikacija, zaključena c2001
em – odrasli, splošno (leposlovje) hslv – slovenski

1011 aslv – slovenski cger – nemški

102 asvn – Slovenija

105 ay – publikacija ni ilustrirana fa1 – družbeni roman

2000 aBralec fBernhard Schlink gprevod [in spremna
beseda] Sandra Baumgartner

210 aLjubljana cCankarjeva založba d2001 e[Ljubljana]
gKurir

215 a181 str. d20 cm

3001 aPrevod dela: Der Vorleser

3001 aKnjiga naj bo sekira zamrzlemu morju v nas /
Sandra Baumgartner: str 163-181

50000a Der Vorleser mslv – slovenski

60011aSchlink bBernhard f1944- wLiterarne študije

6100 anemški roman a20.st.

675 a821.112.2-311.2 b82 c821.112.2 – Nemška književnost (vključno avstrijska, švicarska, jidiš) s82

675 a821.112.2.09 Schlink B.

700 1aSchlink bBernhard 4070 – avtor

70201aBaumgartner bSandra 4730 – prevajalec 4080 – avtor dodatnega besedila

Zapisi NUK-a in obeh splošnih knjižnic so si precej podobni. V vseh primerih sta v bloku vsebinske obdelave izpolnjeni polji 600 in 675. V prvem gre za oznako biografskih podatkov o avtorju, ki jih uporabnik lahko najde v spremni študiji, polje 675 pa je namenjeno številčni klasifikaciji v sistemu UDK. Iz številčne oznake (821.112.2-311.2) lahko razberemo, da gre za nemški družbeni (oz. družabni) roman. V ponovljenem polju 675a je številčno označena še spremna študija (.09). Le v obeh splošnih knjižnicah je v tem primeru izpolnjeno tudi polje prostih predmetnih oznak 610 (nemški roman, 20.st.). Uporabnik, ki bi torej iskal nemške romane iz 20. stoletja in bi se pri iskalni strategiji oprl na iskanje po ključnih besedah (nemški roman, 20.st.), bi roman »Bralec« našel le v katalogih obeh splošnih knjižnic, ne pa tudi v katalogu NUK-a, kjer omenjene ključne besede

niso bile vnesene. Treba je reči, da v številnih kataložnih zapisih leposlovnih del velikokrat ni prav nikakršnih predmetnih oznak, pri čemer bi bilo zaradi lažjega iskanja zabeleženo in koristno (vsaj z vidika bralca-uporabnika in knjižničarja-informatorja), da bi jih bilo še veliko več kot v primeru romana »*Bralec*«.

Primer »*Bralec*« sicer ni bil izbran povsem naključno, vendar ne predstavlja vzorca, na podlagi katerega bi bilo mogoče verodostojno posploševati. Če bi preverjali še večje število zapisov, bi po vsej verjetnosti naleteli tudi na drugačne primere. Splošne knjižnice sicer bolj ali manj sledijo zapisom nacionalke, vendarle pa večkrat tudi pri vsebinski obdelavi zapis prilagodijo svojim specifičnim potrebam. V splošnem slovenskem geslovníku, ki ga je Narodna in univerzitetna knjižnica izdala leta 2002, je med navodili za vsebinski opis knjižničnega gradiva nekaj besed namenjenih tudi leposlovju kot posebnemu področju:

»Leposlovje opredeljujemo po obliki in mu ne dodeljujemo predmetnih oznak. Izjeme so:

- *Antologije in druge poligrafije, ki dobijo predmetne oznake za književnost in literarno vrsto.*

Primeri:

Slovenska poezija – 19. st. – Antologije

Francoska kratka proza – Antologije

- *Eseji in govori (vključno pridige), ki kot politerarni obliki obravnavata teme iz vseh področij od znanosti do filozofije. Kadar eseji in govori obravnavajo določljivo vsebino ali zaokroženo temo, esejem dodelimo predmetno oznako za to temo, govorom pa za avtorja govora in/ali za obravnavano temo.*

Primeri:

Bučar, France (1923-) – Govori

Slovenija – Politične razmere – 1988-1992 – Govori

Nobelovi nagrajenci – Govori

Književnost – Eseji

Popularna glasba – Eseji

Slovenska kultura – 20. st. – Eseji

Opredeliti vsebino leposlovju pomeni določiti njegovo temo, pa tudi motiv in idejo. To seveda ni vedno mogoče, zato leposlovje običajno opredeljujemo po obliki.

Kadar je vsebina v leposlovju opredeljiva, jo izrazimo s predmetno oznako in sicer tako, da predmetni oznaki (in določilu, kadar je potrebno) sledi predmetno določilo »V leposlovju«. Predmetno določilo tako dobijo:

- *Pesniške in prozne zbirke ter antologije z določeno skupno temo*

npr. Ljubezen – V leposlovju

Kras – V leposlovju

Stari ljudje – V mladinskem leposlovju

- *Posamezna dela s temo o znani osebnosti, o domišljijski ali mitološki osebi*

npr. Prešeren, France (1800-1849) – V leposlovju

Lepa Vida (ljudska junakinja) – V leposlovju

Metod, svetnik (815-885) – V leposlovju

- *Posamezna dela s temo iz zgodovine ali o zgodovinskem dogodku*

npr. Svetovna vojna 1939-1945 – V leposlovju

Ljubljana – Zgodovina – V leposlovju.«

(Vir: Splošni geslovník, 2002, str. 36)

Treba je priznati, da so pomisleki v zvezi z možnostmi vsebinskega opredeljevanja kar precej upravičeni, saj je leposlovna dela v resnici težko, morda kdaj celo nesmiselno klasificirati glede na njihove motivne, tematske in idejne sestavine. Navkljub temu pa bi bile bogatejše vsebinske informacije o leposlovju vsaj z vidika knjižničarjev-informatorjev ter samih uporabnikov splošnih knjižnic gotovo zaželeno in koristne. Vprašanje je le, katere vrste vsebinskih informacij je mogoče sistematično obdelovati, in kakšen metodološki pristop je pri tem najboljše uporabiti. Opcija, ki jo ponuja NUK, je vsekakor zanimiva, kazalo pa bi si ogledati še nekaj tujih primerov vsebinske obdelave leposlovja.

Primeri tujih kataložnih zapisov

Kataložni zapisi »*Bralca*«, ki smo jih uporabili za primer prikaza vsebinske obdelave leposlovja v nekaterih slovenskih knjižnicah, v tujem katalogu OCLC kažejo na podobno situacijo, ko gre za segment obsega in kvalitete vsebinske obdelave. Podatki so od primera do primera

sicer različni, a v celoti gledano razmeroma skromni kot v primeru naših zapisov, večja očitna razlika pa je v tem, da polje 676, kjer bi pričakovali Deweyevo klasifikacijo, vsaj v zapisih »*Bralca*« sploh ni izpolnjeno, vnešenih je nekoliko več gesel, v nekaterih primerih pa so v zapisih tudi kratki opisi vsebine:

Schlink, Bernhard.

2401aVorleser. English.

24514aThe reader / cBernhard Schlink; translated from the German by Carol Brown Janeway.

250 a1st American ed.

260 aNew York : bPantheon Books, cc1997.

300 a218p. : c20 cm.

520 aSchoolboy Michael Berg, 15, meets an older woman and they have an affair, which she breaks off and disappears. Seven years later Berg, now a law student attending a trial, sees her in the dock, accused in a crime dating back to World War II and the death camp at Auschwitz. By a German writer.

650 0aWorld War, 1939-1945 xAtrocities vFiction.

650 0aWar crime trials vFiction.

651 0aGermany vFiction.

655 7aLove stories. 2gsafd

655 7aPsychological fiction. 2lclsh

7001 aJaneway, Carol Brown.

96134214
020 a3257060653
040 aNYP cNYP dCUY dDLC dOUC dGZM dNGU
dNDD dOCL
090 aPT2680.L54 bV6 1995
092 a833.914 bS344, V953, 1995
1001 Schlink, Bernhard.
24514aDer Vorleser : bRoman / cBernhard Schlink.
260 aZürich : bDiogenes, cc1995.
300 a206p. ; c19 cm.
655 7aMystery fiction. 2gsafd.

Schlink, Bernhard

24010aVorleser. IFrançais
24513aLe Liseur : broman / cBernard Schlink ; traduit de
l'allemand par Bernard Lortholary
260 a[Paris] : bGallimard, cc1996.
300 a201p. ; c21 cm.
440 0aDu monde entier.
7001 aLortholary, Bernard

Schlink, Bernhard.

24010aVorleser. IEnglish.
24514aThe reader h[sound recording] / cBernhard
Schlink ; translated from the German by Carol Brown
Janeway.
2463 aReader.

- 260 aNew York : bRandom House AudioBooks,
c1999.
- 300 a3 sound cassettes (4 ½ hrs.) : banalog, 1 7/8 ips.
- 500 aUnabridged.
- 5110 aRead by Cambell Scott.
- 520 aThe former lover of a German attorney refuses to defend herself when she is accoused of a hideous crime. The attorney gradually realizes that the woman may be guarding a secret she considers more shameful than murder.
- 650 0aWord War, 1939-1945 xAtrocities xFiction
xSound recordings.
- 650 0aWar crime trials xFiction xSound recordings.
- 650 0aWorld War, 1939-1945 xAtrocities xFiction
xSound recordings.
- 650 0aWar crime trials xFiction xSound recordings.
- 650 0aTalking books.
- 650 0aAudiobooks.
- 650 0aAudiocassettes.
- 651 0aGermany xFiction xSound recordings.
- 655 7aLove stories xSound recordings. 2gsafd
- 655 7aPsychological fiction xsound recordings. 2lclsh
- 7001 aScott, Campbell.
- 7001 aJaneway, Carol Brown.

Tudi v katalogu OCLC je bil izbran primer »*Bralec*«, vendar brez predhodnega preverjanja in ne predstavlja vzorca, na podlagi katerega bi bilo mogoče verodostojno

posploševati. Če bi preverjali večje število zapisov, bi po vsej verjetnosti tudi v tem primeru našli drugačne zapise. Morda bi kot zanimivost pri nekaterih izmed naštetih zapisov kazalo izpostaviti za naše razmere manj običajno povzemanje vsebine leposlovnega dela. Čeprav tovrsten prikaz vsebine (v skladu s katalogizacijskimi pravili) sodi v območje tako imenovanih opomb o vsebini in vsaj z vidika katalogizacijskih pravil ni del vsebinske obdelave, se je potrebno vprašati, v kolikšni meri bi morebitna tovrstna praksa v naših knjižnicah pripomogla k večji informiranosti knjižničarjev-informatorjev ter uporabnikov. Odgovor je preprost. Takšne opombe bi bile razmeroma koristne, če bi dosegale ustrezno kakovostno raven. A tudi v tem primeru se pri samem iskanju leposlovnega gradiva ne bi veliko spremenilo, ker so tovrstne informacije dostopne le v konkretnih zapisih in ne funkcionirajo kot iskalni kriterij.

V nadaljevanju bi želel predstaviti dve vsebinski klasifikacijski shemi, pri katerih bi uporabnik lahko želeno leposlovna dela iskal po pravih vsebinskih iskalnih kriterijih. Prvi primer takšne sheme je delo R. S.

Walkerja, ki je v njej izpostavil štiri klasifikacijske kriterije:

1. literarna tradicija in jezik: čas in prostor
2. narativna vsebina: forma, zgodba, stil
3. predmet / vsebina: a. časovno-zgodovinski okvir
 - b. prostorsko-geografsko okolje
 - c. tema/glavna ideja/ način
 - d. zadeva: predmetno okolje in stil življenja, ki ga delo opisuje
 - e. karakterizacija: osebe v svojih družbenih, psiholoških, rekreacijskih skupinah
4. avtor: bibliografska informacija

Clare Beghtol (1994) predstavlja konkretni primer Walkerjeve klasifikacijske sheme ob znanstvenofantastičnem romanu »Left hand of darkness«;

1. prostor in čas – (73) ZDA- (UDK)
- »19« 20. stoletje (UDK)
2. narativna vsebina – BN kratek roman
3. predmet/vsebina – '3' namišljena prihodnost

EQ politična oblast
 327 mednarodna politika (UDK)
 FT pustolovščina
 523 struktura vesolja, kozmologija,
 kozmos (UDK)
 država
 življenje
 GM politika, politične teorije,
 GK družba, civilizacija, družbeno
 HR moški
 HSS hermafrodit

AJZ (73)«19«BN'3'EQ((327)FT(5231))GM:GKHR:HSS
 – celoten zapis, ki je kombinacija številčnih(UDK) in
 črkovnih oznak, pomeni: kratek ameriški (ZDA) roman
 dvajsetega stoletja, ki tematizira:

- dogajanje v vesolju v nedoločeni prihodnosti,
- politično oblast, mednarodno politiko
- relacije med politiko in družbo
- relacije med moškim in hermafroditom

Walknerjeva klasifikacijska shema je sicer nekoliko bolj
 zapletena, vendar je ena redkih shem, ki v večji meri
 posega tudi na področje vsebinskih (in ne le žanrskih)
 vidikov leposlovja. Najbrž presega tudi princip zgolj
 kategorizacijskega žanrskega razvrščanja, saj omogoča

bolj konkretno vsebinsko opredeljevanje posameznih literarnih del.

Drugi primer je delo avtorice Annelise Mark Pejtersen, ki je na Danskem izvedla raziskavo, v kateri je bilo opravljenih 160 referenčnih intervjujev o literarnih delih v danskih javnih knjižnicah v letih 1973/74. V letu 1976 je bilo opravljenih še nadaljnjih 134 pogovorov. Na podlagi analize je izdelala štiri dimenzije klasifikacijske sheme, ki nekoliko spominjajo na shemo R. S. Walkerja:

1. predmet-zadeva

- a. akcija in tok dogodkov
- b. psihološki razvoj in opis
- c. družbeni odnosi

2. okvir

- a. čas: preteklost, sedanost, prihodnost
- b. prostor: geografski, družbeni, profesionalni

3. avtorjeva intencija

- a. emocionalna izkušnja
- b. spoznanje ali informacija

4. dostopnost

- a. bralnost
- b. fizične značilnosti

Sear in Jennings (1991) predstavljata klasifikacijsko shemo Annelise Mark Pejtersen ob primeru romana »Spartacus«, avtorja Howarda Fasta:

FAST, Howard: Spartacus 1st ed. 1952

Predmet-zadeva: *akcija/tok dogodkov*: upor sužnjev, ki ga vodi gladiator Spartacus

družbeni odnosi – prikaz in opis rimske družbe in odnosov med posameznimi socialnimi sloji

Okvir: čas – pribl. 70 pr. n. št.

prostor – Italija Rim in Capua

Avtorjeva Intencija: *emocionalna izkušnja*: razvedrilo, vznemirjenje

spoznanje/informacija: kritika zatiranja in izkoriščanja

Dostopnost: *bralnost*: lahka, visoka tipografija

bibliografski podatki: 297 str. –

Spectrum, 1962

Zanimivost te sheme je gotovo v tem, da jo je avtorica izdelala na podlagi skrbne analize ankete o uporabniških klasifikacijah leposlovja. S tem je poiskala tiste iskalne kriterije, na podlagi katerih bralci vsebinsko opredeljujejo leposlovje in ga posledično na tak način tudi iščejo. Izkazalo se je namreč, da je v primeru, ko

uporabnik ne išče po znanem podatku (bibliografska iskalna strategija), za uspešno iskanje zelenih leposlovnih del ključnega pomena prav vzpostavitev povezave med uporabnikovimi formulacijami potreb in lastnostmi leposlovnih del, ki jih knjižnica lahko ponudi (analitična iskalna strategija). Avtorica je tako, kot rečeno, izdelala štiridimenzionalno (predmet/zadeva, okvir, avtorjeva intencija, dostopnost) klasifikacijsko shemo in poseben sistematski katalog, sodelovala pa je tudi pri vzpostavitvi računalniškega kataloga »Danebase«, v kateri so za izhodišče uporabili prav njeno klasifikacijsko shemo. Pri projektu izdelave kataloga so obdelali 343 romanov, oznaka sheme pa je AMP (*Analysis and Mediation of Publications*).

Za konec bi veljalo omeniti še eksperimentalno klasifikacijsko shemo, ki jo predstavlja Clare Beghtol (1994). Gre za shemo EFAS (*Experimental fiction analysis sistem*), ki je namenjen le računalniškemu okolju. Osnovni elementi sheme so literarni junaki, dogodki, prostor dogajanja in čas dogajanja. Avtorica ugotavlja, da je vsebinsko opredeljevanje leposlovja sicer problematično (problem objektivnega interpretiranja in

objektivnih kriterijev), vendarle pa ni nemogoče najti in definirati skupnih imenovalcev. Vsebinska oz. tematska analiza književnosti je mogoča in zaželena, pogoj njene izvedbe pa je klasifikatorjevo poznavanje literarnega dela, ki ga klasificira, in ustrezen izbor klasifikacijskih kriterijev.

Treba je reči, da EFAS z izborom kriterijev nekoliko spominja na prej omenjeni shemi (Walker, Pejtersen), pri čemer je zaradi svoje preglednosti in upoštevanja najpomembnejših kriterijev verjetno še najbolj dovršen sistem AMP, ki ga je izdelala A. M. Pejtersen.

Literatura

Beghtol, C. (1994). *The classification of fiction*. London : Scarecrow.

Beghtol, C. (1990). *Access to fiction: a problem in classification theory and practice*. *Int. Classit.*, 17 (1), 21-30.

Berčič, B. (2000). *O knjigah in knjižničarstvu*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

Berčič, B. (1983). *Uveljavljanje bibliotekarske stroke na Slovenskem*. (Kratek oris). *Knjižnica*, 27 (1-4), 5-18.

Bucha, C. H. (1980). *Research methods in librarianship*. New York : [s.n.].

COMARC/B *format za bibliografske podatke: priročnik za uporabnike*. (1991-). Maribor: IZUM.

Dolar, F. M. (2000). *Uvod v znanstveno delo*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

Guidelines on subject access to individual works of fiction, drama, etc. (2000). Chicago ; London : American library Association.

Hribernik, A. (2012). Razširjenost gesljenja leposlovja v osnovnošolskih knjižnicah. *Šolska knjižnica*. 22(3/4), 168-178.

ISO 690. (1987). *Documentation – Bibliographic references: Content, form and structure*.

ISO 690. (1997). *Documentation – Bibliographic references: Content, form and structure. Part 2: Electronic documents and parts thereof*.

Jakac-Bizjak, V. (1993). Upravljanje informacij v knjižnicah. *Knjižnica*, 37 (3), 11-21.

- Kovač, T., Vrhovšek, D. (1995). Novi in spremenjeni UDK vrstilci za jezikoslovje in književnost ter splošni privesni vrstilci za kraj. *Knjižnica*, 39 (49), 115-149.
- Kovač, T. (2000). Oblikovanje predmetnih oznak za osebna imena ter književnost in literarne ustvarjalce. *Knjižnica*, 44 (3), 187-207.
- Literarna veda in književnost. UDC Master Reference File; UDC Consortium.* (1997).
- MARC 21 format for bibliographic data.* (1999). Washington: Cataloging Distribution Service.
- Morehead, D. R., Pejtersen, A. M., Rouse, W. B. (1984) The value of information and computer-aided information seeking: problem formulation and application to fiction retrieval. *Information processing & management* 20, (5-6), 583-601.
- Osnove knjižničarstva.* (1987). Ljubljana: Posebna izobraževalna skupnost za kulturo.
- Pejtersen, A. M., Austin, J. (1983). Fiction retrieval: experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 1. *Journal of Documentation*, 39 (4), 230-246.
- Pejtersen, A. M., Austin, J. (1984). Fiction retrieval: experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 2. *Journal of Documentation*, 40 (1), 25-35.
- Powell, R. R. (1985). *Basic research methods for librarians.* Norwood : Ablex Publishing Corporation.
- Priročnik za Unimarc.* (2003). Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Rees, C. J. Van. (1989). How a literary work becomes a masterpiece. *Poetics*, 12 (4-5), 397-418.

- Research methods in library and information studies.* (1994). London : Library Association.
- Saarti, J. (1999). Fiction indexing and the development of fiction thesauri. *Journal of Librarianship and Information Science*, 31 (2), 85-92.
- Saarti, J. (2000). Fiction indexing by library professionals and users. *Scandinavian Public Library Quarterly*, 33 (4), 6-9.
- Saarti, J. (2000a). Taxonomy of novel abstracts based on empirical findings. *Knowledge Organization*, 27 (4), 213-220.
- Saarti, J. (2001). Consistency of subject indexing of novels by public library professionals and patrons. *Journal of Documentation*, 58 (1), 49-65.
- Sounders, W. L. (1989). *Towards a unified professional organization for library and information science and services*. London: Library Association Publishing.
- Sear, L., Jennings, B. (1991). Organizing fiction for use. V: Kinnell, M. (Ur.) *Managing fiction in libraries*. (str. 101-119). London: Library Association Publishing.
- Splošni slovenski geslovník.* (2002). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Stubelj, V. (2012). Gesljenje leposlovja in slovenske šolske knjižnice. *Šolska knjižnica*. 22(2), 75-81.
- Šauperl, A. (2000). *Klasifikacija knjižničnega gradiva*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
- Šlajpah, M. (1961). *Ljudske knjižnice*. Priročnik za knjižničarje. Ljubljana: DZS.
- Univerzalna decimalna klasifikacija: prva slovenska skrajšana izdaja.* (1974). Beograd. Jugoslovanski center za tehniško in znanstveno dokumentacijo.

Univerzalna decimalna klasifikacija: prva slovenska srednja izdaja. (1974). Beograd: Jugoslovanski center za tehniško in znanstveno dokumentacijo.

Univerzalna decimalna klasifikacija: slovenska skrajšana izdaja. (1991). Ljubljana: Centralna tehniška knjižnica.

Vakkari, P. (1991). Social structure book reading and the function of public libraries. *Studies on research in reading and libraries*, 3, 259-279.

Vsebinska obdelava v vzajemnem katalogu: predmetne rubrike: sezname in navodila za oblikovanje. (1997). Ljubljana: NUK.